

LLEGENDES I TRADICIONS DEL NADAL A L'EMPORDÀ (2^a. part)

Dies abans de nadal, de petits... anavem al bosc a buscar un cistell de molsa i dos o tres trossos de panes de suro, miravem de trobar –ne un de mort i així era més fàcil d'extreure'l. Ens acompanyava la mare i l'àvia que també feia un ram de gallerins gallerans per aquestes festes. El dia 13 de desembre és Santa Llúcia i ja coneixem el refrany que diu: “ *Santa Llúcia de la Bisbal, tretze dies per Nadal*”. L'ermita de Santa Llúcia es troba a la parròquia de Sant Pol, a la vora de la Bisbal d'Empordà. El meu pare va nèixer fa 88 anys en un altre poble del costat, a Sant Cebrià dels Alls- al mas Sabater-, al costat del puig d'Arques i del puig Nonell, les muntanyes més altes de les Gavarres, on la família visquè durant moltes generacions. En el dia d'avui a part d'anar a missa a l'ermita, també començavem a comptar els signes i els “signets” per saber el temps que faria durant tot l'any vinent. Començavem el dia 13. Cada dia corresponia al temps que faria durant un mes, així fins al 24 que corresponia al mes de desembre. El dia 25 que era Nadal no el comptaven. Tornaven a començar per Sant Esteve, però comptant al revés. El 26 corresponia al desembre i a l'últim dia de Reis era el temps que faria el mes de gener. Erem uns vertaders experts, ho comptaven tot. Si al matí feia sol i a la tarda estava ennuvolat, deien que els primers 15 dies del mes faria bon temps i al revés podria ploure. Si estava tot el dia seré, tots els dies del mes faria bon temps. També apuntavem el temps que feia cada dues hores i deiem que era el temps predominant que faria durant tot un mes.

En canvi, la família materna era de la plana i tenia una fórmula diferent per preveure el temps: per l'any nou agafaven una ceba, la obrien i anaven desgranant-la en

les seves cloves, n'hi posaven dotze com els dotze mesos que tenia l'any en filera sobre l'encimera dels fogons o a sobre la repisa de la finestra. Dins de cada clova de ceba, hi afegien un pilonet de sal, l'endemà miraven la humitat que tenia la sal de les cloves i comprovaven quina de les cloves- és a dir – quin dels mesos que representava- era humit, aixó indicava quin serien els mesos de pluges.

Però feiem també moltes coses que tenien una llarga tradició. Per Santa Llúcia, veiem passar pel camí i per la carretera colles de noies que anaven caminant fins a Sant Llop, una ermita del terme de Torrent a celebrar la festa de Santa Llúcia, patrona de les modistes ja que totes anaven a aprendre a cosir i a fer-se l'aixovar. Ho festejaven anant a missa, a ballar sardanes i fent un bon àpat. Menjaven carn a la brasa i all i oli. Alguna feia el berenar amb pà i tomàquet, pregaven perquè la santa els conservés la vista, algunes noies anaven fins a la platja i es rentaven la cara amb aigua de mar i perquè els fes efecte s'havien de remullar la cara set cops seguits.

També feiem el pessebre... Amb la molsa el muntaven sobre la taula de la pastera, amb el suro feiem la cova, amb farina blanquejavem les muntanyes perquè semblessin nevades, amb el paper platejat dels paquets de xocolata feiem el riu, tots els germans hi participavem, uns posaven els ramats de xais, altres els àngels sobre la cova, el moliner, el llenyataire i així fins al final. Cada any teniem una discussió ja que tots volíem posar-hi la figura d'en "Jeroni el Caganer". Cada dia també feiem caminar un centímetre els reis mags fins a arribar a la cova. Per cap d'any, que és el primer de gener, la família es reunia per fer un bon dinar. L'avi es posava sempre al cap de taula i el nen més petit a l'altra banda. Menjavem un pollastre no tant gran com el del dia de Nadal però si més que el del dia de Reis. A la hora dels postres, després de menjar coca, torrons i neules, els nens pujavem damunt d'una cadira per recitar uns versos. En acabar, agafavem la boina de l'avi i posant-la al revés, recollíem un quants diners per passar les festes. A la nit, posavem la carta que havíem escrit als reis a fora la finestra, sota un got d'aigua perquè la tramuntana no se l'emportés. L'aigua era per beure el patge Reial i pel cavall hi posaven un grapat de garrofes. La carta l'havíem de fer nosaltres mateixos- si escribiem-, tan sols als més petits els escribiem els pares.

Però a aquella època s'explicaven moltes coses, deien que si durant la nit de cap d'any miulaven els gats, aquell any seria de pedregades, males collites i misèries. Una altra cosa que les dones se'n cuidaven de fer complir era de no anar el dia de cap d'any a passejar pel bosc perquè sabien que podien trobar-se amb "l'esgarrapa-dones", i si hi havia alguna que hi anava sortia tota ella ben esgarrapada donant més força a la tradició i provocant més por a totes les altres dones.

També explicaven que l'arbre que no donava fruita no calia tallar-lo. En aquesta data, calia posar una gran pedra al forcat de les branques, com més grossa millor. Perquè fos efectiva, calia portar-la des d'un altre poble i si es feia així l'arbre es carregaria de fruits d'una manera abundant i frondosa fins a l'última branca.

El dia més esperat pels nens era el dia de Reis. El dia 5 al vespre els anavem a esperar amb un fanal fet de paper de colors que penjava d'una canya, feiem llum als Reis amb unes petites espelmes que tenien llum a l'interior. Alguns anys els Reis venien del sud, altres del nord però sempre tenien una gran concurrència de nens que anaven acompanyats dels pares i els avis. Dos o tres que eren més grans tocaven el tambor mentre els altres cantaven aquesta cançó:

“ Visca els tres reis de l'Orient... que porten coses per tota la gent... una botifarra per la meva mare...i un porró de ví pel meu padrí...”

Arribant a l'ajuntament, tots els nens anaven a recollir un caramel de cada rei i unes neules. Ens preguntaven com ens deiem i si ens havíem portat bé. Deien que el rei ros portava els caramels, el blanc els joguets i el negre el carbó.

A la nit, després de sopar ens feien anar a dormir molt d'hora, ens deien que si ens trobaven desperts al passar no ens deixarien res. Així, després de posar un grapat de garrofes dins un plat per als cavalls, tancavem els finestrons per estar a les fosques i passavem una bona estona abans d'adormir-nos escoltant qualsevol fressa del carrer. A Pals, per repartir més de pressa els reis, aquests es separaven. Un anava a la Vila i a Samaria, un altre als Masos i l'últim a la Platja.

Així que ja ho sabeu..., porteu-vos bé perquè els reis us portin mols regals i no us portin carbó !!

Narcís Subirana.

Investigador local. Pals (Baix Empordà)